

освітнього процесу. Типовими у цій галузі є інтеграція і подальша спеціалізація наукової діяльності та прискорення темпів її розвитку. Науково-дослідна робота у закладах вищої освіти є невід'ємною складовою освітньої діяльності й здійснюється з метою інтеграції наукової, освітньої та виробничої діяльності в системі вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колесников, О. В. (2011). *Основи наукових досліджень*. Київ: Центр учбової літератури.
2. Важинський, С. Е., Щербак, Т. І. (2016). *Методика та організація наукових досліджень*. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка.
3. Христова, Т. Є. (2019). Інформаційно-структурна модель фізичного статусу здоров'я. *Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури і спорту*, 3, 112-115.
4. Христова, Т. Є., Ребар, І. В., Старостенко, В. О. (2020). Педагогічні умови підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури. *Інноваційна педагогіка*, 20 (3), 118-122. <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-3-25>.

Шевчук Л. М.

*Інститут педагогіки НАПН України
(Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ УПРОВАДЖЕННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОЇ РОБОТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З НАВЧАЛЬНИМИ ТЕКСТАМИ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМНИХ ІННОВАЦІЙ

Нова парадигма освіти ґрунтується на системному та майстерному впровадженні інновацій, що потребує дотримання низки вимог. Варто враховувати, що «інноваціями» вважають «нові ідеї, процеси, засоби та отримані за їх допомогою результати» [Химинець, 2004, с.10].

Розглядаючи проблему реалізації в сучасному освітньому процесі інновацій, що різняться масштабом перетворень, способом реалізації, типом нововведень, на нашу думку, особливої уваги потребує застосування диференційованої роботи учнів з навчальними текстами. Так, Василь Химинець, розглядаючи інновації у закладах загальної середньої освіти, пише про системні інновації, які охоплюють методику навчання предмета [Химинець, 2004]. Для забезпечення ефективності диференційованої роботи з навчальними текстами у початковій школі важливе охоплення предметів різних освітніх галузей. Відповідно до Базового навчального плану для класів (груп) з українською мовою навчання, вміщеного у Державному стандарті початкової освіти [Державний стандарт початкової освіти, 2019], це предмети таких галузей – мовно-літературної (у тому числі: українська мова і література, іншомовна освіта), природничої, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, технологічної, мистецької, інформатичної, математичної (що утворюють інваріантний складник), та варіативний складник, – предмети різних освітніх галузей, курси за вибором. Зважаючи на зазначене, можемо говорити про системні інновації, чи, можливо, навіть про полісистемні інновації, адже йдеться про різні методики навчання.

Для успішної реалізації диференціації роботи учнів початкових класів, зважаючи на обсяг напрацювань сучасних зарубіжних і вітчизняних науковців, методистів, учителів, у сучасних умовах оптимальною є модифікаційність нововведень. Разом з тим, відповідні інноваційні зміни мають бути спланованими і систематичними.

У чому ж полягають відповідні результати переосмислення та основні модифікації?

По-перше, це врахування сутності диференціації навчання, взаємозв'язку та співвідношення диференціації та індивідуалізації навчання. Так, у «Словнику синонімів української мови» [Бурячок, Гнатюк, Головащук та ін., 2006, 421] запропоновано такі синоніми до слова «диференціювати» (після переорієнтації до слова «ділити») поділяти, розділяти,

членувати, розщеплювати, розтинати, розбивати, роздвоювати, роздрібнювати, дробити, розподіляти, класифікувати, підрозділяти та ін.

У довідкових виданнях термін «диференційований» визначено як розділений та «узгоджений з певними правилами, умовами» [Бусел, 2003, 224].

Диференціація навчання ґрунтується на виявленні та врахуванні індивідуальних особливостей учнів та відмінностей між школярами. Диференціація – це важлива і необхідна умова індивідуалізації навчання. Моделі організації диференційованої роботи учнів початкових класів з текстами мають містити й індивідуальну роботу учнів. Водночас, на нашу думку, індивідуалізація навчання – це найвищий ступінь диференціації навчання.

По-друге, це використання в освітньому процесі різних видів диференціації, критерії для розрізнення яких такі:

- різний ступінь самостійності школяра під час виконання завдань (виконання завдань з допомогою педагога, іншого учня або учениці; самостійне індивідуальне здійснення роботи з навчальними текстами; надання допомоги іншим школярам під час навчальної діяльності);

- різнорівневість завдань для роботи з навчальними текстами, що забезпечується специфікою мислення (рецептивні, репродуктивні і творчі завдання) або особливостями формулювання (лише формулювання; формулювання доповнене довідкою, детальною інструкцією, зразком виконання; специфікою тексту).

По-третє, важливим є впровадження системи диференційованої роботи учнів початкової школи з навчальними текстами, системи, що (як уже було сказано) охоплює уроки з різних предметів та з використанням текстів різних видів і типів. Зокрема, це тексти, які різняться:

- стилістичними ознаками (тексти розмовно-побутового, художнього, наукового, офіційно-ділового та публіцистичного текстів; науково-популярні, науково-навчальні, науково-художні тексти);

- за родами, жанровою приналежністю (тексти художні і нехудожні; віршовані, прозові, драматичні; казки, оповідання, легенди, пісні, загадки, скоромовки та ін.);

- функціонально-смісловим призначенням (тексти-розповіді, тексти-описи, тексти-міркування);

- за джерелом походження, трансформацією вихідного тексту (натуральні тексти й адаптовані; скорочені тексти).

Регулятор складності також – це обсяг тексту.

Крім того, на складність роботи учнів впливає те, чи текст знайомий чи незнайомий.

Ще один важливий, четвертий аспект, – це технологічність процесу (для можливості відтворення). Тому пропоную для застосування в освітньому процесі сучасної початкової школи авторську послідовно-симетричну технологію (яка застосовується у закладах загальної середньої освіти різних областей України), для якої характерне наступне:

- текст запропонований повністю; знайомий текст з пропусками; текст деформований; незнайомий текст з пропусками; частини тексту для конструювання; текст, створений дитиною;
- поступове ускладнення завдань.

Зрозуміло, що для ефективної диференційованої роботи учнів початкової школи з навчальними текстами доцільним є використання навчальних посібників. Тому розроблені нами завдання для диференційованої роботи уміщено у посібниках комплексу «Читаємо. Розуміємо. Творимо» (авт. Шевчук Л.М.), тренажерах для роботи з текстами задач. Крім того, вийшов з друку навчальний посібник для учнів 2 класу «Різнорівневі завдання» (авт. Шевчук Л.М.), який узгоджено із підручником «Українська мова та читання», частина II (авт. класу О.Я. Савченко).

Розглядаючи реалізацію диференціації роботи з навчальними текстами у початковій школі у контексті впровадження інновацій, доцільно окремо зупинитися на питаннях компонентів інноваційної діяльності, серед яких:

- філософський компонент (стимулює учителя до переосмислення загальних, основних підходів до навчання);

- мотиваційний компонент (педагог має «горіти» цим);

- рефлексивний (учитель має чітко розуміти, якими володіє знаннями та уміння, необхідними для ефективного упровадження диференційованої роботи молодших школярів з навчальними текстами, а чим, можливо, необхідно доповнити власну педагогічну скарбничку;
- креативний компонент (адже кожен клас, кожен учень особливий, а кожен учитель привносить власне бачення);
- організаційний компонент (потребує ґрунтовного підходу, урахування багатьох аспектів);
- змістовий компонент (має бути продуманим, мати наукову основу, та, разом з тим, завдання мають бути цікавими для учнів);
- процесуальний компонент (здійснення школярами навчальної діяльності; надання педагогом, за необхідності, допомоги; аналіз втілення запланованого та урахування зроблених висновків у майбутньому та ін.)

Звичайно, реалізувати описане вище зовсім не просто, та не тільки актуально, а й необхідно. Адже ми маємо надихнути кожну дитину, адже сформованість умінь і навичок роботи з текстовою інформацією позитивно вплине на засвоєння змісту освіти, збільшить шанси для самореалізації та успішності у житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бусел, В. (Укл. та гол. ред.). (2003). *Великий тлумачний словник української мови*. Київ, Ірпінь, Україна: Перун.
2. Державний стандарт початкової освіти. Постанова Кабінету Міністрів України № 688 від 24 липня 2019 р. «Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти». Відновлено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
3. Бурячок, А. А. (Укл.). (2006). *Словник синонімів української мови в 2 т. (Т.1)*. Київ: Наук. думка.
4. Химинець, В. В. (2004). *Інновації в сучасній школі*. Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗППО.

Яценко В. С.
Інститут педагогіки НАПН України
(Київ, Україна)

МОДЕЛЬНА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ПРИРОДНИЧІ НАУКИ» 5 – 6 КЛАСИ, ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ НОВОГО ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Прийнятий новий Державний стандарт базової середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України № 898 від 30.09.2020 р.) (далі Дерстандарт-2020) визначає обов'язкові результати та компетентності здобувачів освіти Нової української школи (НУШ). Визначено і цикли навчання: 5 – 6 класах адапційний та 7 – 9 класах базове предметне навчання.

Мета природничої освітньої галузі – формування особистості з науковим світоглядом, STEM-навчання, яке ґрунтується на компетентнісному підході.

Пізнання законів природи, зокрема, географічних закономірностей починається з досвіду, опису процесів і явищ, пояснення та прогнозування їх можливих змін у навколишньому середовищі. Основними завданнями Модельної навчальної програми «Природничі науки» (5 – 9 кл) (інтегрований курс) (Білик Ж.І. та ін., 2021) є формування в здобувачів освіти єдність природи, її цілісність, які пов'язують мікросвіт, макросвіт, мегасвіт, Землю і Космос. Об'єктами вивчення з географії як природничої науки є природа та, як гуманітарної науки – суспільство.

Методи дослідження, які засвоюють здобувачі освіти є аналітично-синтетичний, математичний, інформаційно-комунікаційний, картографічний, дослідницький та експериментальний (табл. 1).